

EDICIÓN CRÍTICA DE DOUS DOCUMENTOS DE 1418 ASINADOS POR GÓMEZ GARCÍA, NOTARIO DE SANTIAGO¹

RAQUEL VILA AMADO
Instituto da Lingua Galega
Universidade de Santiago de Compostela

RESUMO

Este artigo presenta a edición crítica de dous documentos notaríaís en que se recollen dous foros outorgados polo mosteiro de San Martiño Pinario a Gómez Gago, redactados ambos polo notario Gómez García en 1418 e conservados no Arquivo Catedralicio de Santiago de Compostela (ACS) e no Arquivo Histórico Diocesano de Santiago de Compostela (AHDS), respectivamente. Inclúese tamén a xustificación dos criterios de edición utilizados

¹ Quero expresar o meu agradecemento ós arquiteiros da catedral de Santiago, Xosé Manuel Sánchez e Arturo Iglesias, que me guiaron eficazmente e fixeron que esta investigación se volvese máis interesante.

A Maca Pérez, investigadora do ILG, pola súa axuda á hora de botar luz sobre as partes máis escuras destes documentos.

A Gonzalo Hermo, investigador do ILG, polo seu ánimo e a súa permanente dispoñibilidade para resolver as dúbidas que durante a redacción deste traballo foron xurdindo.

Ó profesor Ramón Lorenzo, pola súa amable e atenta revisión e as súas acaiadas achegas.

E especialmente á profesora Ana Boullón, polo tempo dedicado, as atinadas correccións e a orientación e apoio constantes que me brindou ata que o meu inicial envurullo de notas se converteu neste artigo.

neste traballo e un estudo comparativo (desde o punto de vista formal e de contido) de ambos os manuscritos, ademais dos correspondentes índices antroponímico e toponímico.

PALABRAS CHAVE

edición crítica, lingüística histórica, prosa notarial galega, onomástica medieval, toponimia, antroponimia.

ABSTRACT

This paper presents the critical edition of two notarized documents that include two forums granted by the monastery of San Martín Pinario to Gómez Gago. Both texts were written by the notary Gómez García in 1418 and preserved in the Archive Cathedral of Santiago de Compostela (ACS) and Diocesan Historical Archive of Santiago de Compostela (AHDS). The justification of the criteria used in this paper and a comparative study (from the point of view of formal and content) of both manuscripts are also included, as well as the corresponding anthroponymic and toponymic indexes.

KEYWORDS

critical edition, historical linguistics, Galician notarized prose, medieval onomastics, place names, anthroponymy.

Limiar

O presente traballo trata da edición crítica de dous documentos notariais medievais, concretamente dous foros de San Martiño Pinario a Gómez Gago. Mediante estas edicións preténdese fixar un sistema ortográfico que sexa o fiel representante, sempre na medida do posible, da lingua do autor e da época a través dos signos de hoxe.

En primeiro lugar farei unha presentación dos documentos e do seu contido para deseguido centrarme no verdadeiro obxecto de interese: o texto. Con todo, antes de comezar co texto propiamente

dito aparecen explicados os criterios seguidos á hora de realizar as edicións. A continuación dos textos figura un aparato crítico onde se aclaran algúns aspectos pertinentes sobre algunhas palabras do texto. E finalmente inclúense os índices toponímico e antroponímico.

1. Descripción dos manuscritos

O primeiro manuscrito obxecto deste traballo dátase a principios do século XV. Como adoita acontecer cos documentos notariais, coñécese con exactitude a súa datación: 24 de setembro de 1418. Foi redactado en Santiago de Compostela, do que dá fe un notario xurado (Gómez García) ó final do documento.

Trátase dun orixinal elaborado en pergamiño (escrito pola parte interior, a pegada á carne, pois era a parte de mellor calidade). As súas dimensións son as seguintes: 389 mm de longo por 226 mm de ancho. O pergamiño está cortado de forma horizontal e regular, aínda que ten engadidos posteriores.

O engadido lateral consiste nun anaco de papel pegado ó pergamiño (agregado moito despois da súa confección) que presenta dous buratos polos que meter a corda que servía para encadernar. O engadido superior, a modo de resumo, en lingua castelá e letra humanística (probablemente do século XVIII), está feito tamén en papel e reza o seguinte:

Ano 1418. *San Miguel de Deyro*. Foro a Gomez Gago y Orraca Fernandez, su muger, por sus vidas y una voz del casal y heredad que llaman de Couce do Monte, en la *feligresia* de San Miguel de Deyro.

O documento está escrito en letra precortesá ou cortesá primitiva e en lingua galega. Presenta un bo estado de conservación. Polo reverso do documento podemos atopar o que parece unha *probatio pennae*. En diferente letra e en castelán, polo que non se pode inferir que sexa unha proba de pluma senón máis ben un engadido posterior, aparece un resumo do contido:

Foro de San *Martyno* echo a Gomez Gago *vecino* de Pontevedra del casal de Couçe de Monte *que* es en la *freguesia* de San Mjgel de Deyro.

O documento atópase no Arquivo Catedralicio de Santiago (ACS). Está catalogado dentro da colección López Ferreiro do Arquivo-Biblioteca da Catedral de Santiago de Compostela como o documento 346 e a súa sinatura é a seguinte: ACS, LD 28/17.

Trátase dun documento inédito, polo que non hai relación de edicións anteriores, aínda que si existe algunha referencia, como por exemplo no Arquivo Universitario (AHUS, I, Universidade, atado 473. Inventario, fol. 718 v; AHUS, II, Clero, leg. 817, Índice de foros IV, p. 432) ou no Arquivo Histórico Diocesano de Santiago de Compostela (AHDS, San Martiño, c. 35 (Tombo XII), mazo 1/13, fol. 260 v²). Foi neste último arquivo onde atopei, seguindo unha referencia de Lucas Álvarez (1999: 184) un documento similar a este.

O manuscrito conservado no AHDS (fondo San Martiño Pinario, L 83/12) presenta moi mal estado de conservación, xa que falta texto por todo o lateral esquerdo (nin sequera se pode ler o nome do notario, que parece cortado intencionadamente) e por boa parte do lado dereito. As medidas actuais do documento (tomadas pola parte central, en forma de cruz) son 295 mm de ancho por 215 mm de alto. O alto do documento podería ser o orixinal, pero no ancho faltan arredor de dez ou doce centímetros, a vulgar polo fragmento faltante segundo a comparación establecida entre os dous documentos.

A letra do manuscrito do AHDS é a mesma que a do ACS (precortesá), mesmo se podería dicir que ambos os documentos foron escritos pola mesma man. Está escrito pola parte da carne e polo reverso, na mesma letra, pode lerse «martino de noue/nbro e asy en cada huu ano» e «maço 4.7».

2. Comparación entre os documentos do ACS e AHDS

Como xa se indicou, Lucas Álvarez informa da existencia dun documento, do que resume o seguinte:

² A referencia actual é: San Martiño, serie Instrumentos de descrición, subserie Tombos, nº 9, fol. 260 v.

Fr. Fernán García, abad, afora a Gómez Gago y a su mujer Orraca Fernández, vecinos de Pontevedra, por sus vidas, sus hijos y 29 años el casal de Couso do Monte, en la feligresía de San Miguel de Deiro, por veinte libras de moneda vieja. Notario, Gómez García (184).

Esta información coincide coa que se extrae dunha primeira lectura do documento do ACS. Con todo, este resumo non coincide co contido do pergamiño do AHDS.

Dada esta contradición, decidín consultar as referencias a estes documentos para botar luz sobre o asunto. A referencia do AHDS alude ó documento do ACS³ e nela pode lerse:

San Miguel de Deyro

Frai Fernandez Garçia abbad hiço fuero a: Gomez Gago y a su muger Orraca Fernandez, vecinos de Ponte Vedra, por sus vidas y una voz y diez y nueve años del casal que se dize do Couso do Monte, sito en la *feligresia* de San Miguel de Deyro por pensión de veinte libras de moneda. Passo ante Gomez Garçia, notario. Ano de 1418. Maço primero de pergaminos fol. 13.

As referencias do AHUS (AHUS, II, Clero, leg. 817/826, Índice de foros IV, p.432/131⁴ e AHUS, I, Universidade, atado 473. Inventario, fol. 716, 718 v⁵) achegan resumos dos dous pergamiños, que figuran como documentos diferentes (mesmo con distinta data). No índice de foros pode lerse o seguinte:

Deiro San Miguel. 1418.

Foro a Gomez Gago del Casal y heredad que llaman de Couce do monte. Renta veinte libras pequenas dela moneda usual. Ante Gomez Garcia Notario.

Mazo 4.º de Pergaminos. Pieza 87 [leg. 817, p. 432]

Tremoedo, San Esteuan. 1408

Foro a Gomez Gago, del lugar de... Renta 110 mrs.

3 Non atopei no tomo ningunha referencia ó aforamento do AHDS.

4 Índice de foros de 1798 (varios tomos).

5 Inventario de 1821 titulado *Ymbentario d'este archibo año 1821*

Algo semellante acontece no inventario de 1821, que achega a seguinte información:

Deyro *San Miguel*

Foro a Gomez Gago y su muger Urraca Fernandez su muger del casal y heredad que llaman de Couce do Monte en esta feligresia era 1418 [numerado como 87][fol. 718 r-v]

Tremoedo *San Estevan*

Foro a Gómez Gago de un lugar de esta feligresia era de 1408 [numerado como 44] [fol. 716 v]

Ningún dos textos referidos a Santo Estevo de Tremoedo precisa o lugar, polo que é probable que o documento xa estivese deteriorado no s. XVIII. Podería pensarse que se trata de copias, mais as diferenzas en redacción e contido desbotan esta idea. Nestas referencias os documentos figuran con datas distintas: 1418 e 1408. Non se sabe se se trata dunha errata repetida froito dunha mala lectura ou se os compiladores do resumo consultaron unha fonte anterior que contiña esa data. Con todo, a lectura do texto demostra que o ano de ambos os documentos é o mesmo: 1418.

Así, tras unha análise máis exhaustiva dos pergamiños revélase que existen diferenzas entre os dous documentos, o que impide pensar nun orixinal múltiple, ó contrario do que dá a entender Lucas Álvarez (1999: 84) e despois reproduce Sánchez Sánchez / Novás Pérez (2013: 121). É posible que a existencia de dous documentos tan parecidos e con datas moi aproximadas se deba a que foron realizados o mesmo día polos mesmos protagonistas, aproveitando o mesmo acto xurídico, e non só á existencia de posibles modelos documentais.

As diferenzas de contido entre os textos radican no lugar aforado (Couce do Monte, na freguesía de San Miguel de Deiro *vs.* Santo Estevo de Tremoedo), dos seus anteriores propietarios (o pai

6 Lémbrese que no reverso do documento do AHDS aparece *maço* 4.7.

de Orraca Fernández, García González da Arousa, *vs.* Xoán Pérez e a súa muller María Eanes) e da renda que teñen que pagar (vinte libras pequenas de moeda en curso *vs.* cento dez maravedís). Coinciden o abade (Fernán García), os foreiros (Gómez Gago e Orraca Fernández), as testemuñas lexibles no texto máis deteriorado (Pero Novo, Gonzalo, Fernán Ares, Roi Lourenzo) e o escribán (Xoán da Rigueira), así como o símbolo do notario.

3. Contexto

Antes de comezar coa edición dos textos, vou dedicar un pequeno espazo á contextualización dos documentos. Para isto, explicarei brevemente en que consiste un foro e comentarei os participantes (persoas e institucións que toman parte nel) e as circunstancias.

3.1. Foro

Como xa se sinalou, os documento son dous foros, tamén coñecidos como *aforamentos* ou *arrendamentos* (Vázquez Bertomeu 2001: 72). O foro como contrato xorde arredor do s. XI, cando a reforma monástica impulsou unha nova forma de explotación da terra por parte dos mosteiros. O éxito do modelo permitiu que este se mantivese ata principios do século XX. Trátase do tipo documental máis frecuentemente conservado.

Este tipo de documento rexistra a cesión do dereito de uso dun inmovible rural ou urbano e emprégase tanto para alugar terras e/ou casas como instalacións industriais ou comerciais (tendas, muíños, lagares). Segundo a duración do contrato, pódense diferenciar dous tipos: «en un caso, se conciertan por escaso tiempo (cinco o diez años, un máximo de veintiuño); outros por largos períodos (101 o incluso a perpetuidad) o a voces (como mucho tres voces y veintinueve años). Esta última forma —a voces— es la preferida por las instituciones eclesiásticas» (Vázquez Bertomeu 2001: 72).

O motivo polo que os mosteiros prefiren este tipo de foros é garantir a estabilidade da produción e permitir poñer en rendemento terras que esixen un grande investimento de traballo. Co paso do tempo, a tendencia a renovar os foros ós descendentes dos seus arrendatarios (estes foros son un exemplo dese costume, pois anteriormente estiveron arrendados polo pai de Orraca Fernández, García González da Arousa [ACS] e por Xoán Pérez e a súa muller María Eanes [AHDS], respectivamente) acabou por converter os foros en perpetuos, ligando os arrendatarios á terra que traballaban. O documento obxecto de traballo sitúase dentro dos foros de longa duración (tres voces e dezanove anos: a vida de Gómez Gago, a da súa muller Orraca Fernández, a dun fillo de ambos os dous e mais dezanove anos).

No referente ó contido do foro, o arrendatario comprométese a pagar unha renda anual e a devolver o inmovible en bo estado ó final do arrendamento. Nas escrituras especificanse o ben cedido, a súa localización e lindes, a duración do contrato, as condicións económicas e a forma de pagamento (a renda que se compromete a pagar o arrendatario), as obrigas das dúas partes (que poden incluír desde reparacións, traballos ou prestacións que ten que realizar o arrendatario ata as obrigas de protección ó arrendatario por parte do propietario –como acontece nos cotos señoriais–) e as cláusulas notariais de restrición e renovación. Mesmo cando estes negocios tiñan como obxecto da transacción bens rurais, escriturábanse con frecuencia nas notaría urbanas, xa que os arrendatarios acudían ás vilas onde residía a institución propietaria a realizar o trato (Vázquez Bertomeu 2001: 72), como é o caso destes foros sobre os que se traballa.

Podemos identificar dúas características en particular que son propias dos foros que durante o século XV estiveron vinculados co cabido de Santiago: a aparición do pagamento da renda en moeda en lugar de en especie como fora habitual nos séculos anteriores e a obriga de que unha parte da explotación do terreo aforado se dedique ó cultivo da viña (Pérez Rodríguez 1994: 76, 137). Neste tempo moitos foros incluían pagamentos mixtos en especie e en moeda, pero nos foros obxecto de estudo o pagamento figura só en moeda e non hai ningunha indicación de pagamento en especie, en traballo ou en obrigas e recoñecementos de autoridade como se pode atopar

noutros documentos deste tipo en datas similares. No foro do ACS o que si aparece é unha imposición referente ó cultivo da viña (*que ponades et chantedes et perfeitedes por vosa custa de vjna*). Nesta altura, moitas autoridades monásticas trataron de impulsar o cultivo da viña⁷ nas súas propiedades arrendadas, sobre todo nas zonas dedicadas a exportación vitivinícola (as Rías Baixas ou a Ribeira Sacra, por exemplo).

3.2. *Contido e participantes*

O documento do ACS recolle un foro do mosteiro de San Martiño Pinario e o seu abade, Fernán García, a Gómez Gago e a súa muller, Orraca Fernández, veciños de Pontevedra, do casal e a herdade de Couce do Monte, na parroquia de San Miguel de Deiro (actual concello de Vilanova de Arousa), polo tempo das súas vidas, unha voz e dezanove anos, e por unha renda anual de vinte libras pequenas.

O documento do AHDS é tamén un foro do mosteiro de San Martiño Pinario e o seu abade, Fernán García, a Gómez Gago e a súa muller, Orraca Fernández, veciños de Pontevedra, das herdades, casas e casares dun lugar sen identificar da parroquia de Santo Estevo de Tremoedo (actual concello de Vilanova de Arousa), polo tempo das súas vidas, unha voz e dezanove anos, e por unha renda anual de cento dez marabedís.

Podemos identificar as partes e a información que figuran nestes documentos. A fin de facilitar a análise, vou indicar entre parénteses a procedencia dos datos (ACS, AHDS), sen ter en conta as partes reconstruídas.

- Propietario: mosteiro de San Martiño Pinario⁸, da cidade de

⁷ O incremento do cultivo da viña, sobre todo a partir dos séculos XI e XII, debeuse ó interese tanto de mosteiros e grandes señores, como das cidades, cuxos mercados reclamaban cada vez máis cantidade de viño (Ladero Quesada 2001: 390).

⁸ No documento aparece como San Martino de Fóra debido a que «la ubicación externa del lugar de Pinario [fóra da primeira muralla que constituía a cidade] propiciará que durante siglos el cenobio sea conocido como San Martín de Fóra, a pesar de que queda dentro de la segunda muralla» (López Alsina 1988: 144-45).

Santiago (ACS, AHDS), representado polo abade frei Fernán García (ACS, AHDS) e os monxes frei Pero Suárez (ACS, AHDS), frei Roi Martíns (ACS), frei Xoán de Gulfar (ACS, AHDS), frei Afonso de Camanzo (ACS, AHDS), frei Xoán Curuxo (ACS) e frei Xoán de Muro (ACS, AHDS).

- Arrendatarios: Gómez Gago (ACS, AHDS) e súa muller, Orraca Fernández (ACS, AHDS), veciños e moradores da cidade de Pontevedra.
- Tempo: as vidas de ambos os dous máis unha voz (a vida dun fillo da parella ou dun herdeiro designado polo último en morrer) e dezanove anos.
- Propiedade: casal e herdade do Couce do Monte na freguesía de San Miguel de Deiro (Vilanova de Arousa) (ACS) / casais, herdades e casares dun lugar indeterminado na freguesía de Santo Estevo de Tremoedo (Vilanova de Arousa) (AHDS).
- Renda: vinte libras pequenas da moeda en uso (despois da súa morte a renda pasa a vinte e tres libras da dita moeda) (ACS) / cento dez marabedís (AHDS).
- Condicións: inclúese a maiores a obriga de plantar unha viña e figura unha pena de mil marabedís por incumprir as condicións do foro (ACS) / a mala conservación do documento do AHDS impídenos saber se había algunha condición específica.
- Testemuñas: Xoán Raposo (ACS), Gonzalo Mígues (ACS), Pero Novo (ACS, AHDS), Xoán Fernández (ACS), Gonzalo (ACS, AHDS), Fernán Ares (ACS, AHDS), Roi Lourenzo (ACS, AHDS).
- Escribán: Xoán da Rigueira (ACS, AHDS).

3.3. *Mosteiro*

O mosteiro de San Martiño Pinario é unha fundación beneditina do século IX, consagrada por Diego Xelmírez. No século XV, o mosteiro era xa un dos máis ricos e poderosos de toda Galicia. A súa actual factura é froito das remodelacións realizadas polos

monxes entre os séculos XVI e XVIII. Do mesmo xeito que as casas nobiliarias, os mosteiros tamén tratan de garantir a perpetuación da súa situación preeminente no tempo. Para iso tratan de fortalecer a posición do mosteiro en todos os planos: económico, político, xurídico etc. Parte das iniciativas desenvolvidas para isto consisten na adquisición de terras e rendas, incremento do seu poder político e xurisdiccional (coutos eclesiásticos), incremento da súa sona, independencia política ou supremacía sobre os poderes locais, creación dun cinto de propiedades en torno ó núcleo do mosteiro sobre as que teñan poder económico e xurisdiccional etc. Todo este esforzo prolongado e sostido xerou unha gran cantidade de documentación que abarca dende doazóns ou mandas testamentarias a privilexios reais ou disputas xudiciais con outras autoridades, pasando por documentos contables ou contratos como os foros (Pérez Rodríguez 1994).

3.4. Notario

No século XV, o cabido de Santiago recorría habitualmente a notarios públicos para a sinatura de diferentes documentos. Ademais, á parte dos notarios públicos laicos, existía outra figura: a dos notarios clérigos (cregos ou monxes adscritos ó cabido que exercían como notarios). Os notarios clérigos asinaban co título *notario publico jurado de Santiago porla igreia de Santiago* (Pérez Rodríguez 1994: 105-113), que é xustamente o que se atopa no documento que se edita: «Eu, Gomes Garçia, notario publico jurado de Santiago porla igreia de Santiago, a esto presente fuy *et fiz scripvir et aqui* meu nome *et* signal poño *que* tal he en *testimoyos* de uerdade [signo].»

Aínda que o nome do notario no documento do AHDS non é lexible no texto conservado, o signo que aparece autenticando o documento é igual nos dous foros:

ACS

AHDS

Mediante o *Corpus Xelmírez* tiven noticia do traballo de Gómez García en documentos conservados no Arquivo Histórico Universitario de Santiago de Compostela (AHUS), no Arquivo Municipal de Santiago (AMS) e no Museo de Pontevedra (MP). Consultei os libros citados no corpus (Lucas Álvarez / Justo Martín 1991, Rodríguez González 1989, Rodríguez González 1992) para ofrecer a seguir unha listaxe exhaustiva dos documentos editados de Gómez García:

Táboa 1: Documentos editados de Gómez García en calidade de notario

	ANO	LUGAR	TIPO	EDICIÓN
1	1417, febreiro, 9	AMS	Carta de pago	Rodríguez González, Ángel (1992: 35)
2	1417, novembro, 13	AMS	Orde	Rodríguez González, Ángel (1992: 77)
3	1418, febreiro, 18	AMS	Carta de pago	Rodríguez González, Ángel (1992: 98)
4	1421, xaneiro, 30	AHUS	Venda	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 293)
5	1422, marzo, 14 - 1423, novembro, 9	AHUS	Testamento	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 294)
6	1422, outubro, 25	AHUS	Recuperación de terras	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 296, 298)

7	1423, novembro, 8-9	AHUS	Apertura testamento	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 299, 300)
8	1427, agosto, 30	AHUS	Procurazón	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 319)
9	1432, febreiro, 1	MP	Acordo/ Testemuño	Rodríguez González, Ángel (1989: 53, 54)
10	1432, xaneiro, 24 - febreiro, 23	AHUS	Accións xudiciais: sentenza e execución	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 325)
11	1432, febreiro, 26	AHUS	Demanda	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 328, 329) ⁹
12	1434, setembro, 23 - outubro, 6	AHUS	Testamento	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 357, 359)
13	1434, outubro, 7 - 1441, marzo, 11	AHUS	Acta de cumprimento de legados	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 362, 366)
14	1436, xaneiro, 26	AHUS	Dote	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 373)
15	1437, xullo, 15	MP	Acordo	Rodríguez González, Ángel (1989: 119)
16	1438, agosto, 7	AHUS	Doazón	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 403)
17	1441, febreiro, 9	MP	Nomeamento	Rodríguez González, Ángel (1989: 156)
18	1441, febreiro, 11	MP	Requirimento	Rodríguez González, Ángel (1989: 156)
19	1442, xullo, 9	AHUS	Testamento	Lucas Álvarez e Justo Martín (1991: 418)
20	1442, xaneiro, 1	MP	Presentación	Rodríguez González, Ángel (1989: 159)

9 No índice onomástico de Lucas Álvarez e Justo Martín (1991) figura atribuído ó notario Gómez García o documento 384, de 1504. Trátase dunha errata, que debería referirse ó documento 284, de 1432. Podería tratarse de dous notarios co mesmo nome en datas distintas (sería imposible que fose o mesmo), pero ó consultar o documento non figura Gómez García, senón Vasco Rodríguez como notario.

Ademais da relación anterior¹⁰, en Lucas Álvarez / Justo Martín (1991) aparece un documento (testamento) de 1398, asinado polo notario de Santiago Alvar Pérez Pucariño, no que consta un *Gómez García, escribán*¹¹. Podería tratarse dun exemplo conservado de como comezaba a carreira dun notario sendo escribán doutro xa establecido. Resulta rechamante a referencia de Rodríguez Núñez (1989: 462) dun documento de 1395 en que Gómez García aparece como notario (tres anos antes de atopalo como escribán). Con todo, a data de confección deste documento pode ser posterior á redacción do foro que se transcribe no documento¹².

Segundo a táboa, pódese testemuñar documentalmente, mediante vinte manuscritos, todos eles documentos xurídicos, o traballo como notario de Gómez García durante vinte e cinco anos.

Ademais, rexístranse tres pergamiños inéditos asinados por este notario en 1418 (ACS), 1424 (AHDS) e 1425 (ACS), os cales serán obxecto de publicación como unha segunda parte deste traballo.

10 Cómpre tamén advertir tamén a presenza de *Gómez García, notario*, como beneficiario dun pagamento nun documento de 1419 asinado polo notario Roi Martínez (ó final do documento o notario figura como Roi Fernández) (Rodríguez González 1992: 178).

11 «Testemoyas: Migell Fernandes de Saluaterra, notario del Rey; Ruy Cochias, Lopo de Monforte, et Ruy Garçia, homes de Martin de Burgos; Gomes Eanes home do notario et Gomes Garçia, escripuam» (Lucas Álvarez e Justo Martín 1991: 267).

12 Tras ler o texto completo do documento cheguei á conclusión de que este documento debe de posuír unha datación dobre: por unha banda, o establecemento do foro (1395), e pola outra, a redacción do documento por parte do notario Gómez García (non figura o ano). A miña xustificación recae nunha pasaxe do propio documento, onde o citado notario explica que el redactou o documento a partir das notas do notario Afonso Eanes Iacob: «Eu Gomes Garçia notario publico jurado de Santiago este instrumento de aforamento fiz fazer das notas que pasaron perante Afonso Eanes Iacob, notario que fuy de Santiago, para as quaes notas copiar et sacar en publica forma eu ey poder et outoridade do sennor Arçebispo de Santiago don Lope, et aquí meu nome et signal ponno que tal he en testemoyo de verdade» (Rodríguez Núñez 1989: 462).

4. Criterios de edición

Na edición do presente documento sigo fundamentalmente os criterios establecidos por Ramón Lorenzo (1998 e 2004), por permitiren estes «resolver de xeito adecuado a tensión existente en toda edición filolóxica entre fidelidade á lingua do orixinal e vontade de interpretación textual» (Hermo González 2011: 45). Ademais, tamén incorporo algunha das propostas de Boullón / Monteagudo (2009), como a de empregar aparato crítico en lugar de notas para facilitar a lectura.

Mediante esta edición preténdese fixar un sistema ortográfico que represente fielmente a lingua do autor e da época a través dos signos de hoxe.

4.1. Segmentación gráfica

No tocante á segmentación de palabras, sigo o criterio de modernizar segundo os criterios da ortografía actual. Mantense a unión dos artigos *o, a* coa preposición *en* (*enno, enna*) e co indefinido *todo* (*todoslos*), pero sepárase cando aparece coas restantes palabras. Tamén aparece sempre xunto o alomorfo do artigo coas preposicións *por* e *per* (*perlo*). As contraccións que non se fan por escrito na lingua moderna indícanse cun apóstrofe (*d'anbos, d'oje*).

4.2. Maiúsculas e minúsculas

No uso de maiúsculas e minúsculas actúo conforme á norma actual, a única excepción é a transcripción de <R> alto por <rr> duplo (*Rroy, Rregeira*).

4.3. Puntuación e disposición textual

Actualízase, no posible, a puntuación, procurando respectar sempre a sintaxe medieval.

Recórrese á separación en parágrafos. Cando aparece marca de parágrafo no documento (l. 26 ACS, l. 23 AHDS) colócase punto e á parte.

4.4. Acentuación

A acentuación utilízase exclusivamente con función diacrítica (*vós* vs. *vos*). No caso da P3 de singular do presente de indicativo do verbo *ser*, decidín non acentuar por presentar un <h> diacrítico sendo, deste xeito, imposible a confusión coa conxunción copulativa, que transcribo como *et*. Así, o uso do til restrínxese ós seguintes casos: *nós, vós* (pronome tónico) fronte a *nos, vos* (pronome átono); *fóra* (preposición) fronte a *fora* (forma verbal); *máis* (adverbio) fronte a *mais* (conxunción); *pagáremos* (futuro de subxuntivo) fronte a *pagaremos* (futuro de indicativo); *dé* (imperativo) fronte a *de* (preposición); *á* (preposición + artigo) fronte a *a* (artigo).

4.5. Criterios gráficos

Os usos de <u>/<v> e <i>/<j> mantéñense tal cal aparecen no texto, sen ter en conta o seu valor vocálico ou consonántico.

Fican tamén feis ó documento os grafemas <s>, <z> e <ç>.

Unifícase o <s> redondo e o <ʃ> longo baixo un só. Tampouco se reproducen as plicas nin o punto sobre o <y> por responderen a características paleográficas e non grafo-fonéticas (Tato Plaza 1999: 78).

Non se simplifican as grafías duplas nin se actualiza o uso de <h> nin de <l> e <ll>, independentemente do valor que teñan fonoloxicamente as dúas últimas.

Respéctanse as marcas de escrita latinizante e pseudolatinizante (*Orraquá, scrip̄vir, signál*).

Indícanse as letras ou secuencias sobrantas entre parénteses curvas (*(segundo)*). Os números de liña colócanse en superíndice despois do salto de liña vertical, excepto cando vai no medio dunha palabra, caso en que non se indica o número. As peculiaridades do texto non se colocan en nota ó pé, senón en aparato crítico ó final do texto, xa que así non se complica a lectura.

4.6. *Signos de abreviación*

O sinal xeral de abreviación pode transcribirse como til de nasalidade cando indica nasalización, como <n> ou como <ñ>, segundo os casos. Se ten valor fonético, transcríbese como til nas formas en romance; cando hai perda de <-n-> indica que a vogal anterior está nasalizada e colócoo sobre a primeira vogal, aínda que apareza situado sobre a primeira, sobre a segunda ou sobre as dúas (*canpãa*); cando está colocado sobre un <n> lese <ñ> (*señor*), e cando equivale a <-n-> reponse en cursiva (*monte*).

Nos casos en que o sinal de abreviación non ten valor fonético, elimínase, indicando no aparato crítico esa característica (*ano, mill*). Nos casos de *enõ* e *enã* que aparecen no texto decidín seguir a Lorenzo (2004), quen considera que o sinal de abreviación correspondía a un <-n-> (resultando así *emo, emma* e non *ēno, ēna*), polo que nos atoparíamos aínda coa fase de asimilación, pero sen chegar á crase.

4.7. *Abreviaturas*

As abreviaturas desenvólvense na súa totalidade e sinálase regularmente en cursiva o desenvolvemento destas e mais dos sinais xerais.

O signo tironiano desenvólvoos como *et* debido a que é a forma que aparece en todas as ocorrencias que se atopan por extenso desta conxunción. A abreviatura de *tempo* desenvólvese con *-n-* por ser a forma que se rexistra cando aparece por extenso. A abreviatura das letras gregas correspondentes ó nome de Cristo desenvólvese sen h: *Cristo* (Boullón / Monteagudo 2009: 86). As abreviaturas que por tradición gráfica manteñen grafemas que xa non existen en romance (*fco, Miglls*) resólvense sen reproducir eses grafemas (*fêito, Miguee.s*).

5. Edición do manuscrito ACS LD 28/17

1418, setembro, 24

San Martiño Pinario
(Santiago de Compostela)

Foro do mosteiro de San Martiño Pinario e o seu abade, Fernán García, a Gómez Gago e a súa muller, Urraca Fernández, moradores en Pontevedra, do casal e herdade de Couce do Monte, na freguesía de San Miguel de Deiro, polo tempo das súas vidas, unha voz e dezanove anos, e por unha renda anual de vinte libras pequenas.

ACS, LD 28/17, orixinal, pergamiño, 389 x 226 mm, galego, bo estado.

Ano do nacemento de noso señor Iesu Crísto de mill *et* quatrocentos *et* dez *et* oytos anos, vijnte *et* quatro dias do mes de setembro.

Sabean todos *que* nós, frey Fernan García, abade do mosteiro | ² de San Martiño de Fóra da cidade de Santiago, *et* frey Rroy Martiñs *et* frey Pero Suarez *et* frey Juan de Gulfar, frey Afonso de Camanço, frey Juan Curujo *et* frey Juan de Muro, moñxes do dito | ³ mosteiro, estando juntados enna caustra do dito mosteiro en noso cabidoo por tanjemento de canpãa segundo *que* avemos de custume, veendo *et* entendendo *que* esto *aquí* adeante contiudo | ⁴ he feito en prol *et* proueito do dito mosteiro, avido sobre elo primeiramente nosa deliberación *et* diligente trautado, por ende, por nós *et* por nosos sucesores, aforamos *et* da | ⁵ mos en aforamento *et* por rraon de foro a vós, Gomes Gago, *et* a vosa moller, Orraqua Fernandes, *que* presentes sodes, moradores enna vila de Ponte Vedra, d'oje este día endeante, por | ⁶ todo tempo de vosas vidas d'anbos *et* de cada hũu de vós, así *que* finando hũu, *que* fique enno outro, *et* ao finamento do postromeiro de vós anbos, dende endeante porlo tempo da vida | ⁷ de hũa voz *que* seja fillo ou filla de vós anbos, *et* non avendo vós fillo ou filla *que* a aja *et* seja a dita voz García, fillo de vós, a dita Orraqua Fernandes *et* de Rroy Gonçalves de Bidon, | ⁸ escudero, voso marido *que* foy, sendo o dito moço viuo aa sazon. *Et* non sendo o dito García viuo, *que* aja a dita

voz *aquel que* o *postromeiro* de vós nomear en sua vida *et soude* ou |
⁹ a tempo de seu *finamento* et máis aalende tempo de dez *et noue* anos
 conpridos *seguintes* depois da dita voz, os *quaes* ha de *auer et tēer*
aquel que perla dita voz *emno dito* | ¹⁰ foro *soçedente* for nomeado.
 Convem a saber *que* vos aforamos o noso casal *et herdade que chaman*
 do Couce do Monte, *que he emna fregresia* de San Miguell de Deiro,
 | ¹¹ *segundo que perteesçe* ao dito *moestairo et segundo que* o ata aqui
 teu en foro porlo dito *moestairo Garcia Gonçalves* da Arouça, padre
que foy de vós, a dita *Orraqua Fernandes*. Et aforamos *segundo* | ¹²
 (*segundo*) dito he por vijnte libras pequenas desta moeda vsauel cada
 ano porlo dito tempo de vosas vidas d'ambos et de cada hũu de vós,
 et dende endeante á dita voz; | ¹³ *et o que teuer* os ditos dez *et noue*
 anos *deue et ha de dar et pagar* por rrazon de foro cada ano vijnte *et*
 tres libras da dita moeda a nós *et a nosos suçesores* en | ¹⁴ paz *et en*
 saluo *emno dito moestairo* por dia de san *Martino* de nouembro, et asi
 en cada hũu ano *per vós et per vosos bēes*. Et demais *que* ponades
et chantedes et perfeitedes | ¹⁵ *per vosa* custa de vjna, d'aqui a dous
 anos *primeiros seguintes* *aquela* chousa de herdade *que está çerquada*
et valada emna herdade do dito casal et a tenades *feita et rrestoi* | ¹⁶ rada
et asy fique liure et desenbargada conprido o tempo deste aforamento
 ao dito *moestairo* con o dito casal *et herdamentos del et con todoslos*
perfeitos et bõos rreparamentos | ¹⁷ *que en eles foren feitos et con as* po-
 boanças de gaandos *que esteueren emno* dito casal *et deuedas et uerbo*
et tempo que deueren os homēes *que y moraren* aa fim do dito tempo. |
¹⁸ Et este dito aforamento *emno* dito tempo *non* vos *deue* de seer tirado
nen tollido por máis *nen* por menos *que* outro *algun* por elo dé, ante
 vos *deue* seer *feito* sãao *et de* paz | ¹⁹ *perlos bēes* do dito *moestairo* *que*
pera elo obligamos et avendo vós ou a *persona que soçeder emna* dita
 voz et o *que teuer* os ditos dez *et noue* anos de vender ou sopenorar
 este | ²⁰ dito aforamento a outra *persona que* o façades a nós *et a nosos*
suçesores tanto por tanto ante *que* a outro *algun*, *querendoo* nós et *non*
 o *querendo* nós, *que* *enton* o façades a tal | ²¹ *persona que* seja semital
 de vós, *que* cunpla *et agarde* estas condições sobre ditas *et pague* o
 dito foro *segundo* dito he. Et nós, os ditos *Gomes Gago et Orraqua*
Fernandes, | ²² *que presentes* somos, por nós *et porla* dita voz *et porlo*
que soçeder emnos ditos dez *et noue* anos asi o outorgamos *et rreçebe-*
mos perlas maneiras et condições sobre ditas | ²³ *et pera* pagáremos o
 dito foro en cada huu ano *et conprir et agardar* todo esto *que* dito he,

obligamos a elo nós *et* nosos (*et*) bēes. Et qual das partes contra esto vier *et* o non *comprir* | ²⁴ *et* agardar, peite aa outra parte que o agardar *et* *comprir* por pena mill *moxuedis et* a pena pagada ou non pagada todavia este aforamento *et* as cousas en el *contiudas* | ²⁵ *fiquen firmes et vallan segundo* dito he.

Testimoyas que foron presentes: Juan Rraposo, *canbeador, et* Gonçaluo Miguees *et* Pero Nouo, homēes do dito abade, *et* Juan da Rri-geyra, | ²⁶ *escripuam*.

Despois desto, vijnte *et* sete días do mes de octubre do dito ano en presenza de min, notario, *et* *testimoyas* de juso *escriptas*, frei Juan Fernandes, prior caustral do dito moesteiro | ²⁷ de San Martino, diso que por quanto este dito aforamento he *feito* en prol *et* *proueito* do dito moestairo, que por ende que outorgaua *et* outorgou o dito aforamento *et* consentio en el, *segundo* | ²⁸ *et* enna maneira que era *feito et* outorgado *et* que se en el *contiña et* prometeu *et* outorgou de o *comprir et* agardar por si *et* por seus susçesores *et* non yr contra elo so a dita pena | ²⁹ en el *contiuda*. Testimoyas: Gonçaluo, toneleiro, *et* Fernan Ares, toneleiros, *et* Rroy Lourenço, pedreiro, vesiños de Santiago [sina-tural]. |

Eu, Gomes García, notario publico jurado de Santiago porla igleia de Santiago, a esto | ³¹ *presente fuy et fiz scripvir et* aquí meu nome *et* signal poño que tal he en *testimoyos* de uerdade [signo].

1.- Ano: con sinal de abreviación; Iesu Cristo: a abreviatura, tirada do grego, é <Ihu Xpo>; mill: cun sinal de abreviación; anos: con sinal de abreviación. 2.- Santiago: cun sinal de abreviación. 3.- cabido: cun trazo por riba. 4.- feito: aparece abreviado <fco>, de xeito latinizante. 5.- Fernandes: aparece Ferrnandes. 8.- nomear: o <r> represéntase mediante unha abreviatura propia de <-eir>. 10.- Couce: aparece con *c* e non con *ç*; non se sabe se o *ç* se perdeu no subliñado; dita: aparece riscado despois de *enna*. 12.- ano: con sinal de abreviación. 13.- ano: con sinal de abreviación. 13.- dar, pagar: o <r> aparece representado mediante a abreviatura de <-eir>. 14.- ano: con sinal de abreviación. 15.- anos: con sinal de abreviación; feita: aparece abreviado <fca>. 16.- perfeitos: aparece abreviado <pfcos>; reparamentos: *-tos* aparece sobrescrito. 17.- feitos: aparece abrevia-

do <fcos>. 18.- *feito*: aparece abreviado <fco>. 19.- ó final da liña aparece un signo para encher a liña. 21.- *Fernandes*: aparece escrito Ferrnandes. 23.- *nós et*: aparecen sobrepostas ó resto do texto; *anos*: o <-s> aparece riscado; *vier*: o <r> aparece cunha abreviatura propia de <-eir->. 24.- *mill*: cun trazo por riba. 25.- *Migues*: a abreviatura é Miglls; *homees*: cun trazo por riba. 26.- *ano*: cun trazo por riba. 27.- *feito*: aparece abreviado <fco>; *outorgou*: <or> aparece voado. 28.- *feito*: aparece abreviado <fco>; *pena*: cun trazo por riba. 31.- *poño*: cun trazo por riba.

6. Edición do manuscrito AHDS L 83/12¹³

1418, [setembro], 24

San Martiño Pinarío
(Santiago de Compostela)

Foro do mosteiro de San Martiño Pinarío e o seu abade, Fernán García, a Gómez Gago e a súa muller, Urraca Fernández, moradores en Pontevedra, das herdades, casas e casares dun lugar da freguesía de Santo Estevo de Tremoedo, polo tempo das súas vidas, unha voz e dezanove anos, e por unha renda anual de cento dez marabedís.

AHD, *San Martín*, c. 57/55, orixinal, pergamiño, 295 x 215 mm, galego, mal estado.

[Año do nacemento de noso señor Iesu Cristo] de mill *et* quatroçentos *et* dez *et* oytó anos, vijnte *et* q[*matro* días do mes de setenbro].

Sabean todos *que* nós, frey Fernando, ab[ade do mosteiro de San Martín de Fóra da | ² çidade de Santiago, *et* frey Rroy *Martís et* frey] Pero Suarez frey Juan de Gu[lfar, frey] Afonso d[*e* Camanço, frey Juan Curujo *et*] frey Joham de Muro, *monjes* do dito [moestairo, estando juntados *emna* | ³ caustra do dito mosteiro en noso cabidoo *por*] tanjemento de canpãa *segundo que* avemos [de cu]stume, v[een]do *et* entendendo *que* esto adeante contiudo h[*e* feito en prol *et* proueito do dito mosteiro, avido sobre | ⁴ elo primeiramente nosa

¹³ Algunhas partes reconstruínas baseándome nas fórmulas notariais do documento anterior.

deliberaçõ et diligen]te trautado. Por ende, por nós *et* por nosos suçesores, aforamos *et* damos en aforamento *et* por rraçon de foro a vós, G[omes Gago, *et* a vosa moller, Orraqua Fernandes, | ⁵ *que* presentes sodes, moradores *emma* v]ila de Ponte Vedra, d’oje este dia endeante por todo tenpo de vosas vidas de anbos *et* de cada hũu de vós, [asi *que* finando hũu, *que* fique *emno* outro, | ⁶ *et* ao finamento do postromeiro de vós anb]os, dende endeante porlo tenpo da vida de hũa voz *que* seja fillo ou filla de vós anbos, et non avendo vós [fillo ou filla *que* a aja *et* seja a dita voz | ⁷ Garçia, fillo de vós, a dita Orraqua Fernandes] *et* de Rroy Gonçalves de Bidon, voso marido *que* foy [se] endo o dito moço viuoo aa sazon. *Et* non seendo o dito Garçia viuoo, [que aja a dita voz *aquel* *que* o postromeiro | ⁸ de vós nomear en sua vida *et* s]oude ou a tempo de seu finamento et [máis aalende] tempo de dez *et* noue anos conpridos seguintes despois da dita voz, [os *quaes* ha de auer *et* tãer *aquel* | ⁹ *que* perla dita voz *emno* dito soçedente] foro nomear. Convem a saber *que* vos aforamos [ilexible] todas suas herdades, casas, casares *et* chamadas [falta] | ¹⁰ [falta] *santo* Estevõo de Tremeodo, *que* soya tãer *et* laurar Juan Perez *et* sua moller Maria Eanes, *et* segundo *que* o ata aqui porlo dito [falta pergamiño] | ¹¹ [falta] [Orra] qua Fernandes. Et aforamos segundo dito he *con* todaslas perteenças *et* *dereitur*as ao dito lugar perteesçentes *et* a nós por rraçon del [roto] | ¹² [falta texto] [Orra]qua Fernandes avedes de dar *et* pagar a nós *et* a nosos suçesores en cada hũu ano por todo tempo de vosas vidas *et* de cada hũu de vós [roto] | ¹³ [falta] es *dineiros*. Et a dita voz *et* *aquel* *que* soçeder *emos* ditos dez *et* noue anos ha de dar *et* pagar de cada ano çento *et* dez *moanedis* [falta] | ¹⁴ [falta] *emno* dito moesteiro por dia de san Martino de nouembro, et asy en cada hũu ano *por* vós *et* *por* vosos bẽes *et* sen desconto da dita a [roto] | ¹⁵ [falta texto] herdades do dito lugar *per* vosa custa *propia* *et* *maneira* *que* se non *perescan* por *mingoa* de bõo rreparamento *et* *apostamento* *et* asy deue de [roto] | ¹⁶ [falta] [te]stamento *que* en elo for *feito*. Et este dito aforamento *emno* dito tenpo *non* vos deue de seer tirado *nen* tollido por máis *nen* por menos *que* nós outro *algu*n | ¹⁷ [falta] [por elo dé, ante vos deue seer *feito* sãao] *et* de paz *per*los bẽes do dito moestairo *que* a elo obligamos *et* avendo vós ou a *persona* *que* soçeder *emma* dita voz *et* o *que* teuer os ditos dez *et* noue | ¹⁸ [falta] [este aqui dito a]foramento a outra *persona* *que* o façades a nós *et* nosos suçesores tanto por tanto ante *que* a outro *algu*n *querendo*o nós *et* non o *querendo* nós *que* vós enton |

¹⁹ [o façades a tal persona que seja s]emital que cunpla et agarde estas condições sobre ditas et page o dito foro segundo dito he. Et nós, os ditos Gomes Gago et Orraqua Fernandes, que presentes | ²⁰ [somos por nós et porla dita voz e] porlo que soçeder emnos ditos dez et noue anos asy outorgamos et rreçebemos perlas maneiras et condições sobre ditas et pera pagáremos o dito foro | ²¹ [en cada hũu anos et conprir et agardar t]odo esto que sobre dito he, obligamos a elo nós et nosos bées. Et qual das partes contra esto vier et o non conprir et agardar, peite aa outra que o agardar | ²² [et conprir por pena mill moranedis et a pena] pagada ou non pagada todavia este aforamento et as cousas en el contuidas fiquen firmes et vallan segundo dito he.

Testimoyas que foron presentes: | ²³ [Juan Rraposo, canbedor, et Gonçaluo Miguees et Pero] Nouo, homes do dito abade, et Juan da Rrigeyma, escripuam.

Despois desto vijnte et sete dias do mes de octubre do dito ano en presenza de min, notario, | ²⁴ [et testimoyas de juso escriptas. Frei Juan Fernandes] prior caustral do dito moesteiro de San Martiño diso que por quanto este dito aforamento he feito en prol et proueito do dito moesteiro que por ende que outorgaua et | ²⁵ [outorgou o dito aforamento et consentio] en el, segundo et emma maneira que era feito et outorgado et que se en el contiña et prometio et outorgou de o conprir et agardar por sy et por seus [susçesores et non | ²⁶ yr contra elo so a dita pena en el contiuda]. Testimoyas: Gonçaluo toneleiro et Fer[nan] Ares, toneleiros, et Rroy Lourenço, pedreiro, vesiños de Santiago [sinatura]. |

[Eu, Gomes Garçia,] notario publico jurado de Santiago porla iglèia de Santiago, a esto presente fuy | ²⁸ [et fiz scripvir et aqui m] eu nome et signal poño que tal he en testimoyos de uerdade [signo].

1.- mill: cun trazo por riba; anos: trazo por riba do -n-. 8.- anos: cun trazo por riba. 11.- Fernandes: aparece escrito Ferrnandes. 12.- dar, pagar: o <r> aparece representado mediante a abreviatura de <-eir->; ano: trazo por riba; tempo: aparece sobreescrito. 13.- anos: cun trazo por riba; dar, pagar: o <r> aparece representado mediante a abreviatura de <-eir->; ano: cun trazo por riba. 14.- ano: cun trazo

por riba. 16.- feito: a abreviatura aparece <fco>. 17.- ó final da liña aparece un signo para encher a liña. 18.- querendo: cun trazo por riba. 19.- Ferrnandes: aparece escrito Ferrnandes. 20.- anos: cun trazo por riba. 23.- ano: cun trazo por riba. 24.- feito: aparece abreviado <fco>; por: aparece sobreescrito. 25.- feito: aparece abreviado <fco>. 26.- Fernaz: aparece escrito con <Ff->. Santiago: cun trazo por riba.

7. Particularidades gráficas entre os documentos

A letra de ambos os documentos é similar, o que leva a pensar que foron escritos pola mesma man. Non hai neles cambios significativos, pois as diferenzas radican principalmente no uso das abreviaturas, que figuran nos dous textos, ás en diferentes localizacións (signo tironiano vs. *et*; *segundo* vs. *segundo*; *tenpo* vs. *tenpo*; *moesteiro* vs. *moesteiro*).

Algunhas palabras que figuran no pergamiño do ACS aparecen elididas no do AHD (*escudeiro*), ou ó revés (*menos que* vs. *menos que nós*). Tamén se atopan diferenzas na forma de escribir algunhas palabras, tanto fonéticas (*sendo* vs. *seendo*) ou gráficas (*asi* vs. *asy*) como morfolóxicas (*prometeu* vs. *prometio*) ou sintácticas (*for nomeado* vs. *foro nomear*).

Á continuación presento unha táboa coas principais diferenzas entre os documentos (entre parénteses figura o número de liña):

ACS	AHDS
Rroy Gonçalves de Bidon, escudeiro , voso marido (8)	Rroy Gonçalves de Bidon, vosu marido (7)
aquel que porla dita voz ... for nomeado (10)	aquel que porla dita voz ... foro nomear (9)
nen por menos que outro (18)	nen por menos que nós outro (16)
Que pera elo obligamos (19)	Que a elo obligamos (17)
Que o façades a nós et a nosos sucesores (20)	Que o façades a nós et nosos sucesores (18)
Que enton o façades (20)	Que vós enton o façades (18)
Que seja semital de vós , que cunpla (21)	Que seja semital, que cunpla (19)
Asi o outorgamos et rreçebemos (22)	Asy outorgamos et rreçebemos (20)
Todo esto que dito he (23)	Todo esto que sobre dito he (21)
Prometeu et outorgou (28)	Prometio et outorgou (25)

Táboa 2: Principais diferenzas entre os documentos

8. Inventario onomástico

A seguir ofrécese a información onomástica que se pode tirar do documento¹⁴. Preséntase dous índices alfabéticos: un antroponímico e outro toponímico. Ó lado de cada nome aparece entre parénteses o documento ó que se refire e o número de liña. A fin de facilitar as referencias ós documentos, a partir de agora vou citar o documento do ACS como 1 e o do AHDS como 2.

¹⁴ Para a elaboración dos índices non teño en conta as partes reconstruídas.

8.1. Índice antroponímico¹⁵

Afonso de Camanço (frey) (1.2, 2.2)

frade do mosteiro de San Martiño de Fóra

Fernan Ares (1.29, 2.26)

toneleiro, veciño de Santiago, testemuña

Fernan¹⁶ Garçia (frey) (1.1, 2.1)

abade do mosteiro de San Martiño de Fóra

Garcia Gonçalves da Arouça (1.11)

defunto padre de Orraca Fernández, anterior foreiro do casal de Couce do Monte

Garcia (1.7, 1.8, 2.7)

fillo de Orraca Fernández e de Roi González de Bidón

Gomes Gago (1.5, 1.21, 2.4, 2.19)

veciño e morador en Pontevedra, casado con Orraca Fernández, arrendatario do foro de Couce do Monte

Gomes Garçia (1.30)

notario público xurado de Santiago pola igrexa de Santiago (notario eclesiástico)

Gonçaluo Miguees (1.25)

home do abade Fernán García, testemuña

Gonçaluo (1.29)

Gonçaluo (2.26)

toneleiro, veciño de Santiago, testemuña do foro

¹⁵ Nalgúns casos atópanse estruturas do tipo prenome + profesión (*Gonçaluo toneleiro*, *Juan Rraposo canbedor*). Son consciente de que poderían estar a reflectir os sobrenomes ou apelidos das devanditas persoas, mais neste caso prefiro actuar contra esta tendencia xeral por existiren no texto casos de plural que indican que se trata dunha excepción, pois funcionan claramente como marca de profesión.

¹⁶ No documento do AHDS aparece o nome por extenso: *Fernando*. Isto débese a que non vai seguido polo apelido (García), senón pola súa profesión (abade).

- Juan Curujo* (frey) (1.2)
frade do mosteiro de San Martiño de Fóra
- Juan da Rrigeyra* (1.25)
Juan da Rrigeyra (2.23)
escribán
- Juan de Gulfar* (frey) (1.2, 2.2)
frade do mosteiro de San Martiño de Fóra
- Juan de Muro* (frey) (1.2)
Joham de Muro (2.2)
frade do mosteiro de San Martiño de Fóra
- Juan Fernandes* (frey) (1.26)
frade, testemuño por parte do claustro do mosteiro de San Martiño de Fóra
- Juan Perez* (2.10)
labrador casado con María Eanes, antigo foreiro dun lugar de Santo Estevo de Tremoedo
- Juan Rraposo* (1.25)
cambiator, home do abade Fernán García, testemuña
- María Eanes* (2.10)
esposa de *Juan Perez*
- Orraqua Ferrnandes* (1.5, 2.11, 2.19)
Orraqua Fernandes (1.7, 1.11, 2.12)
Orraqua Ferrnandes (1.21)
veciña e moradora en Pontevedra, viúva de *Rroy Gonçalves* de Bidon e *casada* actualmente con *Gomes Gago*, arrendataria do foro de Couce do Monte
- Pero Nouo* (1.25, 2.23)
home do abade Fernán García, testemuña
- Pero Suarez* (frey) (1.2, 2.2)
frade do mosteiro de San Martiño de Fóra

Rroy *Gonçalves* de Bidon (1.7, 2.7)
escudeiro e defunto marido de Orraca Fernández

Rroy Lourenço (1.29, 2.26)
testemuña, veciño de Santiago

Rroy *Martins* (frey) (1.2)
frade do mosteiro de San Martiño de Fóra

8.2. *Índice toponímico*

Arouça (a.11, b.11)
ría de Arousa, Pontevedra. Esta denominación toponímica podería referirse a calquera dos lugares que hoxe conteñen ‘Arousa’ no seu nome, ou ben a un topónimo perdido.

Bidon (a.7)
n.i.¹⁷

Camanzo (Afonso de) (a.2, b.2)
parroquia de san Salvador Camanzo, Vila de Cruces, Pontevedra

Couce do Monte (a.10)
San Miguel de Deiro, Vilanova de Arousa, Pontevedra¹⁸

Gulfar (a.2, b.2)
n.i.¹⁹

Muro (Juan de) (a.2, b.2)
n.i.²⁰

¹⁷ Non se rexistra este topónimo no *Nomenclátor* nin no *Inventario Toponímico da Galicia Medieval*.

¹⁸ Mediante o documento sábese que se trata dun lugar da parroquia de San Miguel de Deiro. Non atopamos no *Nomenclátor* exactamente este dato, mais si se rexistra un lugar na devandita parroquia denominado O Monte.

¹⁹ Gulfar rexístrase en catro puntos: Irixoa (A Coruña), Taboada (Lugo), Maside (Ourense) e Gondomar (Pontevedra), dos cales este último é o lugar máis próximo.

²⁰ Rexístrase Muros (na súa forma evolucionada) en diferentes puntos da

San *Martino* de Fóra da cidade de Santiago (a.2)

San Martiño Pinario, Praza da Inmaculada, Santiago de Compostela, A Coruña

San *Miguell* de Deiro (a.10)

parroquia de San Miguel de Deiro, Vilanova de Arousa, Pontevedra²¹

Santiago (iglesia de) (a.29, a.30)

Santiago de Compostela, A Coruña

Santiago (a.30, b.2, b.26)

Santiago de Compostela, A Coruña

Santo Estevão de Tremeoedo (b.10)

parroquia de Santo Estevo de Tremeoedo, Vilanova de Arousa, Pontevedra

Vila de Ponte Vedra (a.5, b.5)

Pontevedra, Pontevedra

xeografía galega, dos cales o máis próximo é o localizado na ría de Muros e Noia.

21 Na parroquia de Santo Estevo de Tremeoedo rexístrase un lugar chamado Deiro, mais neste caso interpreto que se trata da parroquia debido a que figura a advocación do santo.

9.2. Foro de San Martiño Pinario a Gómez Gago – Arquivo Histórico Diocesano

Referencias bibliográficas

- Boullón Agrelo, Ana Isabel / Henrique Monteagudo (2009): *De verbo a verbo. Documentos en galego anteriores a 1260*. Anexo 65 de *Verba*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Corpus Xelmírez* — *Corpus lingüístico da Galicia medieval*. Disponible en <http://sli.uvigo.es/xelmirez> [última consulta 22/09/2013].
- Hermo González, Gonzalo (2011). «O testamento de Xoán de Padrón (a. 1405, ACS): Edición crítica». *Cadernos de Lingua* 33, 37-56.
- Inventario Toponímico da Galicia Medieval*. Disponible en: <http://ilg.usc.es/itgm/> [última consulta 26/09/2013].
- Ladero Quesada, Miguel Á. (2001): *Historia universal. Edad Media. Volumen II*. Barcelona: Vicens Vives.
- López Alsina, Fernando (1988): *La ciudad de Santiago de Compostela en la Alta Edad Media*. Santiago de Compostela: Ayuntamiento de Santiago de Compostela / Centro de Estudios Jacobeos / Museo Nacional de las Peregrinaciones.
- Lorenzo, Ramón (1988): «Normas para a edición de textos medievais galegos», en Dieter Kremer (ed.): *Actes du XVIII Congrès International de Linguistique et de Philologie Romanes (Université de Trier, 1986)*. Tübingen: Max Niemeyer, vol. 6, 76-85.
- Lorenzo, Ramón (2004): «Edición de documentos medievais. Problemas que presentan algunhas abreviaturas», en Rosario Álvarez e Antón Santamarina (eds.): *(Dis)curso da escrita. Estudos de filoloxía galega ofrecidos en memoria de Fernando R. Tato Plaza*. A Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza, 449-458.
- Lucas Álvarez, Manuel / María José Justo Martín (1991): *Fontes documentais da Universidade de Santiago de Compostela. Pergameos da serie Bens do Arquivo Histórico Universitario (Anos 1237-1537)*. Edición diplomática. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega.
- Lucas Álvarez, Manuel (1999): *El archivo del monasterio de San Martiño de Fóra o Pinarío de Santiago de Compostela*. Sada: Edición do Castro.

- Nomenclátor de Galicia*. Disponible en <http://www.xunta.es/toponimia> [última consulta 18/09/13].
- Pérez Rodríguez, Francisco Javier (1994): *El Dominio del Cabildo Catedral de Santiago de Compostela en la Edad Media (Siglos XII-XIV)*. Santiago de Compostela: Tórculo Artes Gráficas.
- Rodríguez González, Ángel (1989): «*Livro do Concello de Pontevedra*» (1431-1463). Pontevedra: Museo de Pontevedra.
- Rodríguez González, Ángel (1992): *Libro do Concello de Santiago (1416-1422)*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega.
- Rodríguez Núñez, Clara Cristela (1989): «Santa María de Belvís, un convento mendicante femenino en la Baja Edad Media (1305-1400)». *Estudios mindonienses* 5, 335-485.
- Sánchez Sánchez, Xosé Manuel / Mª Elena Novás Pérez (2013): *Catálogo de las colecciones López Ferreiro y Guerra Campos del archivo de la Catedral de Santiago*. Santiago de Compostela: Cabido da Catedral de Santiago de Compostela.
- Tato Plaza, Fernando R. (1999). *Libro de notas de Álvaro Pérez, notario da terra de Rianxo e Postmarcos (1457)*. Santiago de Compostela: Consello da Cultura Galega.
- Vázquez Bertomeu, Mercedes (2001): *Notarios, notarías y documentos en Santiago y su tierra en el siglo XV*. Sada: Edición do Castro.